

ol şehir - i stanbul ki..

ÇEMBERLİTAŞ

İSTANBUL'UN EN ESKİ VE EN MUHTEŞEM YAPITLARINDAN BİRİDİR

Güzel İstanbul'un, günümüzde bütün azâmetiyle ayakta duran en eski ve muhteşem yapıtlarından biri, 1700 yıla yakın bir zamandan beri, bugün adıyla anılan semtin tam ortasında dimdik ayakta duran ÇEMBERLİTAŞ'tır.

Tarihi adı KONSTANTİN SÜTUNU olan bu heybetli anıt-taş Milâttan 300 yıl kadar sonra Roma'dan alınıp Bizans'a getirilmişti. Bu taşın hakiki yaşı kesinlikle bilinmemektedir. Tarihi hakkında kesinlikle bilinen husus, Milâttan 300 yıl sonra Bizans'a getirilmeden önce Roma'daki Apollon mâbedinde bulunduğu ve Milâttan kimbilir kaçıncı yüzyıl önceden itibaren üzerinde Apollon'un muhteşem bir anıtını taşıdığıdır.

Üstüvane biçiminde on muazzam somaki mermerin üstüste konulmasından meydana gelen bu dikilitaş bugünkü yerinde hazırlanan taş kaidenin üzerine yerleştirildikten sonra ek yerlerinin belli olmasında için buralara defne dalı motifleriyle süslü tunç bilezikler konulmuş ve en üzerine de Bizans'ı Bizans yapan kudretli İmparator Büyük Konstantin'in bir heykeli yerleştirilmişti.

Bu heykel de tarihî bir değer taşı-maktaydı. Kadim Yunanistan'ın en ünlü heykeltıraşlarından Fidas'ın, Milâttan 400 yıl önce yaptığı bir Apollon heykeli, yapılan bir takım ilâvelerle Konstantin heykeli haline getirilmişti. Böylelikle Bizanslılar kudretli hükümdarları Büyük Konstantin'in Güneş Tanrısı'na yakıştırmış oluyordular. Nitekim kaidenin bir yanına Grek harfleriyle kazılmış «Güneş gibi parlayan Konstantin adına» ibaresi de bunu gösteriyordu.

Bu taşın kaidesinin öbür yüzünde ise şu satırlar bulunuyordu:

«Ey cihan mülkünün hükümdarı olan İsa, şu mahkûmeni, saltanat âsâsını ve Roma devletini sana vakf-ü takdim ve himayene teslim ettim. Bunları âfetten koru.»

Bir rivayete göre, Büyük Konstantin'in annesi İmparatoriçe Eleni, Kudüs'ü ziyareti sırasında bulunduğu Hazreti İsa'nın gerildiği kutsal çarımığın tahtalarını beraberinde Bizans'a getirmişti. Annesinin getirdiği bu kutsal tahtalar karşısında vecde kapılan Büyük Konstantin bunları en emin şekilde muhafaza edebilmek gayesiyle yeraltında bir mahzene saklamayı uygun bulmuş, üzerine de taştan büyük bir kaide koyduktan sonra Roma'daki Apollon mâbedinden getirttiği bu somaki sütunu diktirtmişti.

Bazı tarihçiler, bu rivayet ile sütunun kaidesi üzerinde Hazreti İsa'ya hitaben yazılmış sözler arasında da bir bağlantı kurarak taşın altında kutsal çarımığın bulunduğu rivayetini takviye etmektedirler.

Apollon tapınağında önce Apollon'un heykelini taşıyan, İstanbul'a ge-

tirildikten sonra önce Büyük Konstantin'in heykeline kaidelik etmiş bulunan bu sütunun üzerinde daha sonraları İmparator Jülianus ile Teodos'un heykelleri görülmüştü. Milâttan sonra 330 yılında bugünkü yerine dikilen bu muhteşem sütun M.S. 407 ve 541 yıllarında Bizans'ı sarsan şiddetli depremler sırasında hasar görmüş, 1081 yılında üzerine düşen bir yıldırım da tepedeki heykel ile birlikte sütunun başlığını parçalamıştı.

1155 yılında Bizans tahtında bulunan İmparator Aleksî Manuel sütunun yıkılan yerlerini onarttığı gibi tepesine de yeni bir mermer başlık yaptırdıktan sonra üzerine büyük bir haç diktirtmişti.

«Bu yüce eserin bu kısmı zamanla harap olduğundan dinin koruyucusu İmparator Manuel tarafından onarılmıştı» yazısı bugün dahi mermer başlığın üzerinde okunabilmektedir.

İstanbul'un rethinden sonra Fatih Sultan Mehmet bu güzel sütuna el sürdürmemiş, yalnız tepesindeki yıldız kaplı büyük haçı oradan kaldırtmıştır.

İstanbul'un fethinden uzun yıllar sonra civarda çıkan büyük bir yangının alevleri bu muhteşem sütunu da hasara uğrattığından devrin hükümdarı Sultan II. Mustafa, kaidi kalın bir taş duvarla takviye ettirdiği gibi alevlerin hararetinden çatlayıp kısmen kireç haline gelmiş somaki taşları da demir çemberlerle birbirine bağlatmak suretiyle muhafaza ettirebilmişti. İşte bu şekilde demir çemberlerle sıkıştırılmış tarihî sütun o tarihten sonra ÇEMBERLİTAŞ adıyla anılmaya başlamış, yabancılara da buraya «Colonne brulée» adını vermişlerdir.

Bundan elli yıl kadar önce, o tarihlerde 200 yaşında bulunan bu demir çemberlerden biri yerinden kopup düşmüş ve bu çözümlenin tarihî sütuna zarar vereceği endişesiyle Müzeler İdaresi derhal bunun onarılması yoluna gitmişti. Stavro kalfa tarafından düşen çember yerine konulduğu gibi diğer bütün çemberler ve bağlantıları da elden geçirilmişti.

Son yıllarda bu 1600 yaşındaki sütunun şakulünden 30 santim kadar inhiraf ettiği tespit olduğundan etrafına demir bir iskele konularak tamiri konusu yeniden ele alınmıştı. Yıllarca bu demir iskele taşın etrafını sarmış ve yapılan ufak bir takım tamirattan sonra sökülmüştü.

Milâttan nice yıllar öncesinden beri tarihe meydan okurcasına dimdik ayakta durmakta olan önceleri

Apollon tapınağında Apollon'un heykelini taşıyan, sonra ilâh mer-tebesinde görülen İmparatorların heykellerine kaide olan, daha sonraları üzerine altın yıldızla kaplı bir haç konulan bu tarihi taş 500 küsür yıldan beri etrafını saran ca-

milerden yükselen ezan seslerini dinlemektedir.

Ve adını verdiği bir semtin tam ortasında değil yıllara, yüzyıllara meydan okuyan bir edâ içinde dimdik durmaktadır.

